

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa J. P. - syndyka masy upadłości C. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w O.

przeciwko M. K. syndykowi masy upadłości S. [...] spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w S. – O.

o wyłączenie z masy upadłości,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 9 września 2022 r.,

zażalenia strony pozwanej

na wyrok Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 15 lipca 2021 r., sygn. akt VI Ga 116/21,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia
kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2021 r., na skutek apelacji pozwanego Syndyka masy upadłości S. Sp. z o.o. w upadłości w S., Sąd Okręgowy w Opolu uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Opolu z dnia 12 lutego 2021 r. wydany w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości C. Sp. z o.o. w upadłości w O. o wyłączenie z

masy upadłości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy przyjął, że Sąd Rejonowy nie dokonał praktycznie żadnych ustaleń faktycznych dotyczących pokrzywdzenia wierzycieli czynnością upadłego, świadomości pokrzywdzenia i pozostawiania stron czynności prawnej w stałych stosunkach gospodarczych. W innych fragmentach uzasadnienia Sąd Okręgowy wskazał, że ustalenia dokonane w sprawie były dowolne, a poczynione rozważania prawne nie miały oparcia w ustaleniach faktycznych. W tym stanie rzeczy, zdaniem Sądu Okręgowego, zaniechanie dokonania przez Sąd Rejonowy ustaleń mogących stanowić podstawę oceny przesłanek określonych w art. 527 i n. k.c. i zbadania zarzutów pozwanego musiało pociągać za sobą stwierdzenie nierozpoznania istoty sprawy i uchylenie zaskarżonego apelacją wyroku.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył zażaleniem pozwany, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sytuacji, w której sąd drugiej instancji uchyla wyrok wydany przez sąd pierwszej instancji ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji odpowiadających nierozpoznaniu istoty sprawy. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do *meritum* wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54 i z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13, niepubl.).

W świetle ugruntowanego orzecznictwa, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z

dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/17, i z dnia 13 października 2017 r., I CZ 90/17). Przesłanka ta – w przeciwieństwie do określonej w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. – nie dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się w sferze faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu okoliczności stojącej na przeszkodzie ocenie istoty sprawy. Przeszkoda ta może mieć źródło nie tylko w prawie materialnym, jak, przykładowo, w razie przedawnienia roszczenia, lecz również w prawie procesowym, co ma miejsce w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16).

Z materiału sprawy wynikało, że za przyczynę uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku Sąd Okręgowy uznał zaniechanie poczynienia przez Sąd Rejonowy ustaleń koniecznych do oceny materialnoprawnych przesłanek bezskuteczności czynności prawnej, której dotyczy powództwo, względnie dowolność tych ustaleń, ewentualnie – dokonanie rozważań prawnych w braku stosownych ustaleń. Sąd Okręgowy wytknął również, że Sąd Rejonowy nie określił, które fakty uznał za bezsporne w zakresie dotyczącym wiedzy o istnieniu powiązań organizacyjnych i kapitałowych między stronami czynności prawnej.

W judykaturze Sąd Najwyższego zwracano jednak wielokrotnie uwagę, że błędy dotyczące ustaleń faktycznych, w tym nieprawidłowe zaniechanie dokonania określonych ustaleń faktycznych, także wtedy, jeżeli sąd drugiej instancji uznaje je za nieodzowne do orzeczenia o zasadności żądania i znaczące dla wyniku postępowania, jak również błędna ocena dowodów, co należy odnieść także do błędnego ustalenia faktów w drodze bezdowodowej – nie stanowią nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Uchybienia lokujące się w płaszczyźnie podstawy faktycznej wyroku mogą tym samym uzasadniać wydanie orzeczenia kasatoryjnego przez sąd drugiej instancji tylko wtedy, gdy ich skala skutkuje koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 *in fine* k.p.c.). Na okoliczność tę Sąd Okręgowy się nie powołał; nie wynikała ona również z materiału sprawy.

Obecne brzmienie art. 386 § 4 k.p.c., nadane ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. nr 48, poz. 554), nie przewiduje natomiast możliwości wydania wyroku kasatoryjnego w sytuacji, w której konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w części. Sprawne funkcjonowanie modelu apelacji pełnej wymaga bowiem, by przypadki uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania ze względu na niedostatki w zakresie ustaleń faktycznych miały charakter wyjątkowy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2020 r., IV CZ 65/20, niepubl. i z dnia 28 maja 2021 r., I CZ 24/21, niepubl.).

W przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55) sąd drugiej instancji dysponuje kompetencją do prowadzenia postępowania rozpoznawczego, tak w aspekcie gromadzenia materiału procesowego, jak i oceny prawnej, na równi z sądem pierwszej instancji. Nic nie stało zatem na przeszkodzie, aby Sąd Okręgowy, dostrzegłszy zaniechanie ze strony Sądu Rejonowego, dokonał brakujących ustaleń samodzielnie i w oparciu o rozszerzoną w ten sposób podstawę faktyczną wydał rozstrzygnięcie merytoryczne.

Uzupełniając należało zauważyć, że prowadzenie postępowania dowodowego w drugiej instancji, nawet w szerokim zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń przez sąd odwoławczy, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statutowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, nr 5, poz. 446).

Reasumując, zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. należało uznać za zasadny. Zawarte w zażaleniu, jak również w odpowiedzi na zażalenie, obszerne rozważania dotyczące meritum sprawy, w tym co do konstrukcji żądania objętego pozwem i przesłanek jego uwzględnienia, pozostawały natomiast poza zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym toczącym się na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]